

Sociální struktura: statusy a role (Robert K. Merton)

přednáška 10
*Obecná sociologie I:
Jedinec a společnost*

Status a role

Etymologie a význam:

status (2.p. j.č. statusu, z lat. *stare* = stát nebo *sistere* = postavit) – postava, stanovisko, postoj; stav (*status quo* – současný, daný stav věcí), situace, postavení, pozice, právní nebo sociální postavení (odvozené termíny: stát, stavy), prestiž

≠ **statut** (2.p. j.č. statutu, z lat. *statuere* = postavit, ustanovit) – ustanovení, stanovy, předpisy, zákony

role (z fr. *rôle*, to z lat. *rotulus* = svitek) svitek pergamenu s hereckým partem, přeneseně herecká role

Status a role dle Ralpha Lintona

Fungování společnosti zajišťují vzorce vzájemného chování mezi jednotlivci nebo skupinami.

Statusy jsou místa/pozice v takových vzorcích.

Každý jedinec má 1) různé statusy v různých vzorcích a 2) jeden celkový status, který je součtem jeho dílčích statusů.

Status je jednoduše soubor práv a povinností.

jedinec – status ≈ řidič – místo řidiče v autě

status může být:

připsaný (na základě atributů, které jedinec neovlivňuje, často určených narozením) x **získaný** (na základě zásluh, výkonu nebo jejich nedostatku)

Od statusu ke smlouvě (Henry Sumner Maine, *Ancient Law*, 1861)

V tradičních společnostech jedinec měl práva a povinnosti pouze na základě členství v rodině nebo klanu.

x V moderní době je subjektem práv a povinností svobodný a autonomní jedinec. Jeho závazky jsou závislé na smluvních vztazích a členství v dobrovolných sdruženích.

Role je dynamická stránka statusu. Plnit roli znamená uskutečňovat práva a povinnosti tvořící příslušný status.

Status a role jsou od sebe neodlučitelné.

Každý jedinec vykonává 1) různé role odpovídající různým vzorcům chování, kterých se účastní, a 2) jednu celkovou roli, která je součtem dílčích rolí.

Každému statusu spolu s jeho rolí odpovídá určité minimum postojů a chování, které jedinec musí zaujímat a vykonávat, aby se mohl podílet na příslušném vzorci chování. Status a role umožňují individualizovat ideální vzorce sociálního života. Jsou to modely pro uspořádání postojů a chování jedince takovým způsobem, aby odpovídaly postojům a chováním jiných účastníků vzorce chování.

brankář ve fotbale (quarterback v amer. fotbale), zaměstnanec x zaměstnavatel

Status, role a sociální struktura podle Roberta Mertona

Status a role jsou v Mertonově pojetí základní pojmy pro analýzu sociální struktury.

Status a role spojují vzorce chování a vztahů, které tvoří **sociální strukturu**, s kulturně definovanými očekáváními.

Role se opírají o sociální normy. Normy zakládají **rolová očekávání** (*role-expectations*).

Robert K. Merton
(1910 - 2003)

Mertonovo pojetí sociální struktury:

Sada rolí (role-set): Množina rolí odpovídajících rolovým vztahům, jich se účastní jedinci, kteří zauímají určitý sociální status.

Každý status zahrnuje vícero sociálních rolí. *x Linton*

Student medicíny je nejen student ve vztahu k učitelům, ale zauímá i další role vůči jiným studentům, lékařům, sestřám, sociálním pracovníkům, zřízcům atd.

Sada rolí není totéž co různé role vykonávané jedincem v různých stavech.

Sada statusů (status-set): množina statusů zauímaných jedincem v jednu chvíli.

učitelka, matka, manželka, katolička, republikánka atd.

Každému statusu v sadě statusů odpovídá příslušná sada rolí.

Robert K. Merton: *Social Theory and Social Structure*, 1968.

Statusová sekvence: posloupnost statusů zauímaných jedincem, jde-li o sociální vzorec.

student medicíny, stážista, pomocný lékař, samostatný lékař, primář, přednosta atd.

Podobně existují sekvence rolových sad a statusových sad.

Sociální struktura: uspořádání sad rolí, sad statusů a statusových sekvencí, které vytváří sociální řád.

Jeden ze zdrojů nestability sociální struktury: jedinec zauímaný určitý status má rolové partnery, jejichž pozice v sociální struktuře je odlišná.

[Soudce je členem fotbalového mužstva v městské čtvrti, kde bydlí, jiní členové patří do kategorie manuálních a nemanuálních pracujících.]

hlavní status (*master status*): status rozhodující pro postavení jedince ve společnosti / v dané situaci

barva kůže („rasa“) v segregované společnosti, pohlaví při výběru WC atd. Everett Hughes, 1945